

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-734022-II/13/MK

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Warszawa, 25. IX. 2013.

Pan

Marek Biernacki

Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

Na tle badanych w moim Biurze spraw ujawnił się problem dotyczący art. 178 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r.- Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90. poz. 557, ze zm.) w zakresie, w jakim umożliwia odstępnie od wysłuchania skazanego lub jego obrońcy przed wydaniem postanowienia w przedmiocie zarządzenia wykonania zawieszony kary.

Zgodnie z treścią art. 178 § 2 k.k.w. „*W posiedzeniu w przedmiocie zarządzenia wykonania kary ma prawo wziąć udział prokurator, skazany oraz jego obrońca, a gdy skazany został oddany pod dozór lub zobowiązany do wykonania obowiązków związanych z okresem próby, również sądowy kurator zawodowy, a także osoba godna zaufania lub przedstawiciel stowarzyszenia, instytucji albo organizacji społecznej, o której mowa w art. 73 § 1 Kodeksu karnego, którym powierzono wykonywanie dozoru, chyba że zachodzą przesłanki zarządzenia wykonania kary określone w art. 75 § 1 lub 3 Kodeksu karnego.*”

W pierwszej kolejności podkreślić należy, iż na gruncie cyt. wyżej art. 178 § 2 k.k.w. prawo wzięcia udziału w posiedzeniu w przedmiocie zarządzenia wykonania kary nie przysługuje osobom, o których mowa w art. 75 § 1 i § 3 k.k., a więc jeżeli skazany w okresie próby popełnił podobne przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności (§ 1 art. 75 kk), a także jeżeli skazany po wydaniu wyroku, lecz przed jego uprawomocnieniem się,

rażąco narusza porządek prawny, a w szczególności gdy w tym czasie popełnił przestępstwo (§ 3 art. 75 kk). Warto podkreślić, że w pierwszym z wymienionych przypadków zarządzenie wykonania kary jest obligatoryjne, natomiast w drugim - fakultatywne. Co istotne ustawodawca nie uwzględnił w unormowaniu art. 178 § 2 obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary na podstawie art. 75 § 1a k.k. oraz obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary na podstawie art. 75 § 2a k.k. W związku z tym w opisanym stanie prawnym skazany, co do którego zachodzą przesłanki obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary określone w art. 75 § 2a k.k., ma prawo wziąć udział w posiedzeniu w przedmiocie zarządzenia wykonania kary, a tego prawa nie ma skazany, co do którego zachodzą przesłanki obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary określone w art. 75 § 1 k.k.

W tym miejscu wskazać wypada, że w pierwotnej wersji art. 178 § 2 k.k.w. (por. tekst pierwotny; Dz. U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557) stanowił, że sąd, przed wydaniem postanowienia w przedmiocie zarządzenia wykonania kary, powinien wysłuchać skazanego lub jego obrońcę. Powyższy stan prawy uległ zmianie z dniem 1 września 2003 r. (na mocy ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw; Dz. U. z 2003 r. Nr 142, poz. 1380).

W pierwszej kolejności podkreślić należy, że na istotę prawa do wysłuchania w postępowaniu penalnym Trybunał Konstytucyjny zwracał uwagę w wielu wyrokach, w kontekście zarówno prawa do obrony, jak i prawa do sądu.

W myśl art. 42 ust. 2 Konstytucji RP: "Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu".

Trybunał Konstytucyjny wskazywał, iż „konstytucyjne prawo do obrony należy rozumieć szeroko, jest ono bowiem nie tylko fundamentalną zasadą procesu karnego, ale też elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego (...) Najistotniejszą gwarancją prawa do obrony jest możliwość przedstawienia własnego stanowiska w sprawie i ustosunkowania się do sformułowanych zarzutów. Jest to wykluczone wówczas, gdy postępowanie przed sądem

podejmującym rozstrzygnięcie toczy się bez udziału osoby, której zarzuty dotyczą" (wyrok TK z dnia 28 listopada 2008 r., sygn. K 39/07).

Nakaz wysłuchania stron postępowania składa się również na tzw. sprawiedliwość proceduralną, która z kolei należy do istoty chronionego w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawa do sądu.

W myśl art. 45 ust. 1 Konstytucji *„Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny bezstronny i niezawisły sąd”*.

Prawo do sądu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego nie może być prawem, fasadowym. Wśród fundamentalnych standardów sprawiedliwości proceduralnej szczególną rolę odgrywa wymóg zapewnienia stronom prawa do wysłuchania. Prawo to, zgodnie z poglądami Trybunału Konstytucyjnego, zakłada w szczególności zagwarantowanie odpowiednich uprawnień, umożliwiających stronom skuteczną obronę swoich słusznym interesów w postępowaniu sądowym (wyrok TK z dnia 21 lipca 2009 r., sygn. akt K 7/09, OTK-A nr 7 z 2009 r., por. wyrok TK z dnia 12 grudnia 2006 r., sygn. P 15 05, OTK-A nr 11 z 2006 r., poz. 171).

Podkreślić wprawdzie należy, że prawo do obrony i prawo do sądu, nie są prawami absolutnymi i mogą podlegać ograniczeniom, jednakże wedle utrwalonego poglądu Trybunału Konstytucyjnego ograniczenia tych praw podlegają ocenie przez pryzmat art. 31 ust. 3 Konstytucji i wyrażonych w nim przesłanek. Do przesłanek tych należą: ustawowa forma ograniczenia; istnienie w państwie demokratycznym konieczności wprowadzenia ograniczenia; funkcjonalny związek ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 wartości (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób) oraz zakaz naruszania istoty danego prawa lub wolności (wyrok TK z dnia 30 maja 2007 r., sygn. SK 68/06).

Tymczasem, w moim przekonaniu, w niniejszej sprawie, nie zachodzą szczególne przesłanki ujęte w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Możliwość odstąpienia od wysłuchania skazanego lub jego obrońcy przed wydaniem postanowienia w przedmiocie zarządzenia

wykonania zawieszony kary w istocie stanowi o iluzoryczności i abstrakcyjności prawa do obrony oraz fasadowości prawa do sądu. Nie można tego stanu prawnego uzasadniać szybkością postępowania, czy względami materialnymi. Brak możliwości osobistego stawienia się przed sądem i wypowiedzenia się w sprawie dotyczącej własnej osoby narusza fundamentalne prawo skarżącego do obrony i prawo do sądu, zwłaszcza w sytuacji, gdy sąd decyduje o faktycznym pozbawieniu człowieka wolności. W moim przekonaniu, gwarancja bycia wysłuchanym winna być zapewniona bez względu na to, czy zarządzenie wykonania zawieszony kary następuje w trybie obligatoryjnym czy fakultatywnym.

Prawa do obrony i prawa do sądu nie można domniemywać. Prawa te, zgodnie z Konstytucją RP winny być podświadnym zagwarantowane. Nie można również marginalizować znaczenia dowodu z przesłuchania skazanego, który to dowód może przecież wpływać na rozstrzygnięcie w przedmiocie zarządzenia wykonania zawieszony kary.

Trybunał Konstytucyjny wskazywał w swym orzecznictwie na funkcje społeczne sprawiedliwej procedury sądowej podkreślając, iż „procedura taka ma szczególne znaczenie dla kształtowania zaufania obywateli do wymiaru sprawiedliwości i poczucia poszanowania ich praw. Nierzetelne procedury sądowe, nawet, jeśli nie muszą prowadzić wprost do faktycznego zawieszenia obowiązywania konstytucyjnego prawa do sądu, a pośrednio do unicestwienia innych praw i wolności konstytucyjnych, których ochronę gwarantuje prawo do sądu (np. godność osobistą, życie, wolność, prawo własności), to jednak przez naruszenie zaufania, jakie musi wytwarzać rzetelna procedura sądowa, budzą zastrzeżenia” (wyrok TK z dnia 21 lipca 2009 r., syn. K 7/09, publ. OTK-A nr 7 z 2009 r., poz. 113; por. wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05, publ. OTK-A nr 1 z 2006 r., poz. 2).

Rekapitułując, w moim przekonaniu art. 178 § 2 k.k.w. w zakresie, w jakim umożliwia odstąpienie od wysłuchania skazanego lub jego obrońcy przed wydaniem postanowienia w przedmiocie zarządzenia wykonania zawieszony kary jest niezgodny z

art. 42 ust. 2 oraz z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i zachodzi potrzeba dokonania zmiany powołanego uregulowania.

Powyższa teza dodatkowo poparta jest, w moim przekonaniu, poglądem wyrażonym przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 17 lipca 2013r. (sygn. akt SK 9/10), w którym Trybunał orzekając o niezgodności z Konstytucją art. 75 k.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od zarządzenia wykonania kary w sytuacji, gdy wobec skazanego ponownie orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy, wskazał jednocześnie, że art. 178 k.k.w. powinien zapewniać skazanemu możliwość bycia wysłuchanym. Jak podkreślił to bowiem Trybunał „orzeczenie o niekonstytucyjności art. 75 § 1 k.k. może mieć wpływ na interpretację przez sądy art. 178 § 2 k.k.w. w wersji obecnie obowiązującej, która nie była przedmiotem kontroli Trybunału w niniejszej sprawie. Skazany ponownie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania powinien mieć bowiem możliwość podnoszenia w trakcie postępowania wykonawczego, że za niezarządzeniem wobec niego kary pozbawienia wolności wcześniej warunkowo zawieszony przemawiają szczególne względy” (pkt 4 uzasadnienia wyroku). Krytyczne uwagi w zakresie art. 178 § 2 k.k.w. podnosił również w swym orzecznictwie Sąd Najwyższy (por. postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 2012 r., sygn. akt III KK 227/12).

Mając powyższe na uwadze, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie dokonania analizy poruszonej w niniejszym wystąpieniu problematyki oraz o poinformowanie mnie o stanowisku zajęтым w sprawie.

Z
powrociem
Zeno Jijou